

ÇEVRELEME POLİTİKASININ ÇİN'E UYGULANABİRLİĞİ

Okutman İshak TURAN

Bulent Ecevit University, School of Foreign Languages, (turanishak@hotmail.com)

Öğretim Görevlisi Bahadır Yusuf KESKİN

Amasya University, Vocational School of Social Sciences, (bahadir.keskinamasya.edu.tr)

ÖZET

II. Dünya Savaşı sonrasında, izolasyonist politikasını terk eden ABD, küresel oyun kurucu rolünü üstlenmiştir. Bu dönemde tesis etmek istediği küresel serbest pazar ekonomisine ve demokratik rejimlere karşı en büyük engel yayılmacı Komünist rejimin büyük gücü Sovyetler Birliği'ydi. Realist bir çerçevede pragmatik hareket eden George Kennan'ın ortaya attığı "Çevreleme Politikası", Komünist rejimin çevrelenmesini ve etki alanını azaltılmasını amaçlıyordu. Bu yaklaşımın ABD'nin ulusal güvenlik stratejisi olarak benimsenmesi, Soğuk Savaş döneminin de en öne çıkan güvenlik parametresidir. 90 sonrasında ise ABD'nin karşısında yeni bir güç olarak Çin Halk Cumhuriyeti çıkmaya başladı. Yükselen Çin'i uluslararası çıkarlarına tehdit olarak gören ABD, Çin'i çevreleyerek bu hızlı yükselişine bir son verebilir mi? Bu çalışmada, çevreleme politikasının kavramsal çerçevesi ışığında, Çin'e karşı bir çevreleme politikasının uygulanabilirliği incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Çevreleme Politikası, Çin, ABD, Soğuk Savaş, Realizm.

APPLICABILITY OF CONTAINMENT POLICY TO CHINA

ABSTRACT

After World War II, the United States, which has abandoned its isolationist policy, has assumed the role of global playmaker. The biggest obstacle to the global free market economy and democratic regimes that America wanted to establish during this period was the other great power of the expanding Communist regime, the Soviet Union. The "Containment Policy" of George Kennan, who pragmatically moved in a realistic framework, aimed at encircling the communist regime and reducing its influence. The adoption of this approach by the United States as a national security strategy is the most prominent security parameter of the Cold War era. After 90, the People's Republic of China started to emerge as a new power against the US. Could the US regarding China as a threat to its international interests put an end to this rapid rise by surrounding China? In this study, the applicability of the containment policy against China will be analyzed in the light of the conceptual framework of the containment policy.

Keywords: Containment Policy, China, the USA, Cold War, Realism.

1. Giriş

İkinci Dünya Savaşı sonrasında oluşan iki kutuplu sistem, Sovyetler Birliği'nin dağılmasına kadar devam etmiş ve sonrasında da ABD'nin küresel liderliğinde yeni bir küresel düzene dönüşmüştür. Bu dönemin temel yaklaşımı realizm anlayışıyla şekillenen askeri güvenliğe dayanıyordu. Kutuplar arası konvansiyonel ve nükleer silahlanma yarışı, ABD ve Sovyetler Birliği'ni dünyanın birçok noktasında karşı karşıya getirmiştir. Bu dönemin güvenlik algısını da belirleyen ve Amerikan hükümetlerinin de bu doğrultuda politikalar geliştirmesine neden olan başlıca paradigma ise Sovyetler Birliği'nin çevrelenmesiydi. Sovyetler'i ve onun Komünizm ideolojisini her alanda sınırlamak üzerine geliştirilen bu güvenlikçi yaklaşım, ABD'yi Kore'den Vietnam'a, Tayvan'dan Mısır'a, Sudan'dan Küba'ya kadar birçok bölgede savaşın eşiğine getirmiştir. Türkiye Cumhuriyeti de Kore Savaşı sonrasında NATO şemsiyesi altında bu çevrelemenin bir kuşağı olmuştur. ABD bölgesel müttefiklerini kullanarak Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) gibi Ortadoğu'da ABD Merkez Kuvvetler Komutanlığı CENTOM ve Asya-Pasifik bölgesinde de Güneydoğu Asya Antlaşması Teşkilatı (SEATO) benzer güvenlik temelli oluşumlara gitmiştir.

SSCB'nin yıkılmasıyla birlikte, ABD her ne kadar küresel sistemin egemen hegemonyası olmayı sürdürse de, son zamanlarda ekonomik, askeri ve dolayısıyla siyasal bir güç haline gelen Çin, ABD'ye karşı en büyük küresel tehdit olarak görülmeye başladı. Her ne kadar Çin, "barışçıl kalkınma" üzerinden bir politika geliştirerek, hegemon olma gibi bir derdi olmadığını iddia etse de son zamanlardaki revizyonist girişimleri ABD'yi kaygılandırmaktadır. Çin, Kuzey ve Güney Çin Denizleri üzerindeki egemenlik iddiaları daha yüksek sesle dile getirmekte ve bölgede askeri olarak varlığını daha da artırmak için yapay adalar inşa etmektedir. Diğer taraftan Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası (DB) gibi Amerikan merkezli iktisadi kurumlara karşı bir alternatif geliştirebilmek için 2015'te Asya Altyapı Yatırım Bankasını (AAIYB) kurmuştur. Amerika'nın desteklemediği ve de üye olmadığı bu ekonomik örgüt, Çin öncülüğünde yeni bir dünya bankası rolüne soyunmuştur. Diğer taraftan da ihracata dayanan ekonomisini sürdürülebilir kılmak için "Bir Kuşak Bir Yol" olarak bilinen modern ipek yolu inisiyatifi başlatmış ve bu alanda yeni bir küresel rol oynamaya başlamıştır. Mayıs 2017'de Pekin'de 29 devlet başkanı ve 150 devlet temsilcisinin katılımıyla gerçekleşen "Kuşak ve Yol Uluslararası İşbirliği Forumu"nda konuşan Çin Devlet Başkanı Şi, "kazan-kazan ilkesi ile sermaye, teknoloji, insan gibi endüstriyel üretiminin ana bileşenlerinin, ürün, kaynak ve müşterek çalışmalara erişimini kolaylaştıracağı" dile getirdi (<http://www.businessht.com.tr/>). Bu yolun Türkiye'nin Avrupa'dan başlayan ve Asya üzerinden Çin'e kadar uzanacak ticaret projesi olan "Orta Koridor" ile uyumu da Türkiye ve bölge ülkeler tarafından desteklenmektedir. Ayrıca, petrol ve yeraltı kaynaklarıyla zengin olan Ortadoğu ve Afrika ile ikili ilişkilerini geliştirmiş ve birçok ülkeyi de şimdiden kendisine ekonomik olarak bağımlı bırakmıştır. Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) bünyesinde Orta Asya'da Rusya ile birlikte ABD'yi bölgede etkisizleştirmiş ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde (BMGK) de Rusya ile birçok noktada ortak hareket ederek, ABD'ye karşı direnme gücü yakalamaktadır.

Hal böyle olunca, her ne kadar Çin kendisini gelecek için bir küresel hegemon olarak adlandırılmasını istemese de ABD tüm küresel çıkarlarının karşısında Çin'i doğal olarak tehdit olarak görmektedir. 2040'larda ekonomik ve askeri olarak ABD'ye yetişmesi beklenen bir gücün artık şimdiden çevrelenmesi gerektiği Amerika'da yüksek sesle dile getirilmeye başlandı. Bu bağlamda ABD'ni askeri gücünün yarısından fazlasını yakın bir zamanda Atlantik'ten Pasifik'e kaydıracağı açıkça söylenmektedir. ABD bölgedeki müttefikleriyle ilişkilerini de çok yönlü geliştirmek istemektedir. Ancak ABD ile Çin arasındaki karşılıklı ekonomik bağımlılığın çok yüksek olması düşündürücüdür. ABD ile Rusya arasında böyle bir bağ yoktu oysa şimdi iki ülke göbekten bir birine bağlıdır. Dahası bölge ülkeleri de her ne kadar askeri açıdan ABD'yi bir güvence olarak görseler de ekonomik olarak büyüyebilmek için çoğu da Çin'e bağımlı kalmış durumdadır. Bu çalışmada, öncelikle realist bir paradigma ile ortaya çıkan çevreleme politikası detaylı olarak anlatılacak ve Soğuk Savaş sonrası değişen yaklaşımlara değinilecektir. Son olarak da yeni dönemin şartlarına uygun olarak yükselen Çin'in çevrelenmesinin mümkün olup olmadığı incelenecektir.

2. Realist Güvenlik Yaklaşımı

Çevreleme politikası realizm temelinde ortaya çıktığı için öncelikle realizmin ne olduğu ve Soğuk Savaş dönemini nasıl etkilediğine değinilmesi gerekmektedir. Aydınlanma ile birlikte yeni dünya devletler sisteminde, bir taraftan insan ve gücün değiştirme ve dönüştürme gücü realist temelde kabul görünürken, diğer taraftan da olanı değil olması gerekeni konu edinen idealist bakış açısı önem kazanmaya başladı (Thompson, 1994:21). Bu iki rasyonel yaklaşım, doğa durumuna göre birbirinin tam tersidir. Realizm, insan doğasının var oluşundan itibaren niyetlerinin kötü ve çıkarıcı olduğunu ve bu doğa durumunun da devlet davranışlarda benzerlikler gösterdiğine inanılan yaklaşım biçimidir ve devletlerarası ilişkileri de bu çerçevede inceler (Ersoy, 2014:166). Kötü insan doğasının üst otorite olan devlet tarafından dizginlendiğini ancak anarşist uluslararası sistemde bunun başarılamayacağını ve sistemin hep bir güç mücadelesi şeklinde olduğunu varsayar (Balci ve Kardeş: 2014:119). Realist yaklaşımçı Edward Carr, "The

Twenty Years' Crisis" adlı eserinde, idealizm ile realizm arasındaki tartışmayı başlatmış ve realizmin felsefesi ve tarihsel olarak da güncel meseleler üzerinden farkını ortaya koymaya çalışmıştır (Griffiths, Roach, Salamon, 2011:9). Carr, Birinci Dünya Savaşı sonrası kurulan siyasi düzenin ve barış idealizminin hatalı olduğunu altını çizerek vurgular. Realist Hans Morthengau da benzer şekilde, uluslararası sistemde devletlerin güç dengesi ve ulusal çıkarlarına göre hareket ettiğini belirtir (Arı, 2011:138). Uluslararası ilişkilerin temel eserlerinden kabul edilen Thucydides'in "Pelopenezya Savaşları Tarihi" eseri de realizmin önemli varsayımlarından birisi olan "güvenlik ikilemi (Security Dilemma)" işaret eder. Atina'nın güç artırma gitmesinin Sparta'da güvenlik kaygısına neden olduğunu ve bunu kendi devletin beka sorunu olarak gördüğünden Atina'ya savaş açtığını anlatır. Zaten realistler, güvenlik ikilemi olduğu bir anarşik sistemde de gerçek bir devletlerarası işbirliğine inanmazlar. Jervis (1994:196)'e göre; devletler iç işlerinde özgürdür ve diğer devletlerin iç işlerine karışmaz ancak diğer devletlerin bazı iç işlerinde aldıkları kararlar, uygulamalar ya da güç artırımları diğer devletler tarafından şüphe ile karşılanır ve de doğal olarak devletler kendilerini korumak için devamlı bir güvenlik alarmı içinde yer alırlar. Ayrıca her devlet kendi ulusla çıkarlarını öncelediğinden, daha fazla kazanma derdinde olacaktır ve bu da birçok alanda devletlerin karşılıklı olarak çatışması anlamına gelmektedir. Günümüzde büyük güçler arası savaşların yıkıcı etkisinin fazla olacağından, bu tür savaşları çoğunlukla vekâlet savaşları olarak görmekteyiz.

Güç dengesini yeniden belirlemek isteyen devletlerin savaşı tercih ettiğine inanan realistler, devletlerin güç artırımına giderek savaş yoluyla diğer devleti işgal etmek ya da durdurmak üzerine bir güç dengesi arayışına geçtiğini varsayarlar (Balcı ve Kardaş: 2014:119). Realistler uluslararası sistemi anarşik kabul ederler ve kaotik ortamda devletlerin ancak kendi güvenliğini (self-help) olarak ayakta kalabileceğini varsayarlar. Neo rerealist Waltz da, sistemde daha zayıf olan ülkelerinde bekalarını korumak için güç dengelerinden birinin peşine takıldığını ileri sürer (Tuğtan, 2014:124). Örneğin Türkiye, Kore Savaşı'nda yer alarak, Sovyetler'in tehditlerine karşı NATO güvenlik şemsiyesi altında yer almıştır. Lebow (2016:67)'a göre; birbirlerinin güçsüzlüklerinden faydalanılmaya çalışıldığı bu sistemde, devletler maddi kapasitelerini sürekli artırmak zorundalar. Realizm, uluslararası sistemde devleti temel aktör alır. Gücün ve çıkarın sahibi olarak devlet kabul edilir ve devlet yönettiği halkın güvenliğinin de sorumlusudur (Tuğtan, 2014:120). Devletten üstün bir güç olmadığı için de bugün uluslararası hukuktaki yaptırım eksikliği bu hususa dayanır. Ayrıca realistler soyut kavramlardan daha çok askeri kapasite gibi unsurlara önem verirler ve bu politikaları da öncelikli (yüksek politika) olarak görürler. Diğer güvenlik meseleleri ise ikincil politikalar (alçak politika). Realizm ayrıca liberaller gibi mutlak kazanca yani her ikimiz de kazanıyorsak kâfidir yaklaşımını reddeder ve daha fazla kazanmanın karşı olduğunu kabul eder. Bu da ister istemez uluslararası sistemde işbirliği yerine daha fazla çatışmanın görülmesinin temeli olduğunu varsayar.

Bu bağlamda, Soğuk Savaş Döneminin güvenlik anlayışın da askeri güvenliğe dayanarak oluşan iki kutuplu sistem içinde geliştiği söylenebilir. 1929 ekonomik buhranı ile başlayan ve adil olmayan Birinci Dünya barış şartlarının yeniden hesaplaşmaya dönmeye başlaması ve Asya-Pasifik bölgesinde de Japonya'nın yayılmacı politikalara girişmesi dünyayı yeni bir savaşa soktu. Savaş sonunda iki kutuplu bir sistem oluştu. Bir tarafta ABD ve onun kapitalist, demokratik ve liberal piyasa yanlısı devletleri varken diğer tarafta da Sovyetler Birliği ile onun hâkim Komünist ideolojisi yer aldı. NATO ile Varşova Paktı ve IMF ve DB ile Sovyetler destekli COMECON (Doğu Avrupa'da Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi) yer aldı. Dünya askeri, ekonomik ve siyasi açıdan tamamen ikiye ayrılıyordu. Her ne kadar daha sonra tarafsızlar diye üçüncü bir blok çıksa da mevcut düzen iki blok arası ilişkiler ile belirleniyordu. Soğuk Savaş dönemi askeri güç anlamında konvansiyonel ve nükleer silahların inanılmaz şekilde arttığı bir dönem olarak gerçekleşti. Herhangi bir devletten güvenlik kaygısı ya da baskısı duyan bir devlet diğer blok içinde yer almaya çalıştı. Bu da sistemde bir güçler dengesi oluşmasına yardımcı oldu ve dönem içindeki tüm sorunların askeri güvenlik önceliğinde ele alınmasına neden oldu. Birçok diğer yaklaşımlar, kendilerine yeterince yer bulamadı ve mevcut düzenin devamı çok fazla sorgulanmadı. Askeri politikalara dayanmayan alçak politikaların yüksek sesle dile getirilmesine engel oldu. Mesela Tükçe'de kullanılan "Türkün Tükten başka dostu yoktur" deyimini, bu dönemin yaklaşımı üzerine inşa edilmiş popüler bir söylemdir. Her zaman bir savaş hazırlığı ve güvenlik kaygısı var olmuştur. Mearsheimer gibi bazı realistler, iki kutuplu dünyanın uzun bir barış dönemine katkıda bulunduğunu iddia etseler de, yaklaşımlarının 90 sonrası her açıdan sorgulanmasına, çeşitlenmesi ve derinleşmesine engel olamadılar. Sonuç olarak, Sandıklı (2012:12)'nin da belirttiği üzere, Soğuk Savaş dönemi "güvende olma durumu" yerine "güvende olmama durumu" üzerine inşa edilmiştir.

3. Realist bir Temelde Gelişen Pragmatik Çevreleme Politikası

Aslında Wilson'cu idealizm ile I. Dünya Savaşı sonrası şekillenen Amerikan dış politikası, kendine özgü değerlerle ile demokratik rejimin tüm dünyaya yayılmasını amaçlamıştı (Telatar,2012:68). Ancak Soğuk Savaş ile birlikte, idealizm yerine realizmin hâkim olması sadece yönetsel bir değişikliğe neden olsa da ABD'nin değerlerini yayma misyonunda bir değişiklik olmadı. Bu misyonuna ek olarak diğer taraftan da Sovyetler'in Komünist değerlerini

yaymasına engel olmak da vardı. İşte askeri güç ile dengelenen yeri küresel sistemde, asıl soru Sovyetler'e karşı nasıl strateji bir uygulanacağıydı. Diğer bir ifadeyle, realist temelde bir strateji aranıyordu. Çevreleme politikası genel itibarıyla, Amerika'nın Komünizmin yayılmasını önlemek için stratejik müttefikler yaratma ve de Sovyet tehdidi ya da ilerlemesine karşı zayıf ülkeleri destekleyerek Sovyetlere karşı bir direnç oluşturma politikasıdır.

II. Dünya Savaşı sonrasında hegemonyasını tesis etmek isteyen Washington, askeri, siyasal ve ekonomik olarak kendisine rakip konumda olan Komünist rejimleri bir tehdit olarak algıladı ve ulusal ve uluslararası çıkarlarını koruyabilmek için her türlü stratejiyi uygulamaya çalışmıştır. ABD'nin ulusal güvenliğine karşı en büyük tehdit komünizm ve hâkim gücü Sovyetler Birliği'ydı. 22 Şubat 1946'da George Kennan, Moskova'daki ABD Büyükelçiliğinden gönderilen "uzun Telgrafta", ABD'nin yaklaşık 50 yıl sürecek "büyük yeni stratejisini"nin mimarı olmuştur (Hook ve Spanier, 2014:36). Kennan'a göre, büyük savunmasız topraklara sahip olan Sovyetlerin tarihsel açıdan güvensizlik içinde olduğunu ve bu sebeple ABD "uzun dönemli, sabırlı, ancak kati ve dikkatli çevreleme" politikası izlemesi gerektiğini belirtmiştir (Hook ve Spanier, 2014:37). Telgrafta Sovyet davranışının uzun bir analizi yapan Kennan, Truman yönetimine büyük stratejisini açıkça iletmıştır (Bacon, 2010:45). Donanma komutanı James Forrestal'ın desteğini kazanan bu strateji, yönetimin de onaylanması için önemli bir taraftar kazanmıştı (Bacon, 2010:121). Kennan realist ve pragmatik hareket eden bir diplomattı ve fikirlerinin de benzer dış politikaya göre hareket eden ABD yönetimi tarafından benimsenmesi fazla zaman almadı. Geleneksel pragmatik ve fırsatçı Amerikan dış politika anlayışı, Kennan'ın ortaya attığı fikirleri dönemin şartlarını da göz önünde bulundurularak birkaç yıl içinde özümsemesi anlaşılır bir şeydir.

Washington'da Sovyetlerin savaş sonrası da müttefik kalacağına inananlar da vardı ve hatta Sovyetlerin Avrupa'nın restorasyonunda bile katkı sağlayacağına inanılıyordu (Matlock, 2004:27). İşte Kennan'ın ABD dış politikasına olan en büyük katkısı, gerçekten uzak idealist yaklaşımları nedensellik içinde yok etmeye çalışmasıydı. Kennan "uzun telgrafında", Sovyetler Birliği ile ilgili önemli tespitlerde bulunmuştur (Telegram, 1946):

- a) Sovyetler Birliği, eskiden olduğu gibi düşmanca bir tutum içindedir ve uzun dönemde bile bunun barışçıl şekilde önlenmesi söz konusu değildir
- b) Sovyetler, kapitalist güçlerin etkisi ve gücünü azaltabilecek herhangi bir fırsatı kaçırmak istemeyecek ve olası bir uzayan savaşta da kapitalist ülkelerde devrimler görülebilir
- c) Bolşevik devrimi ile güçlenen Komünizm dogması, toleransız bir şekilde uygulanmakta ve içerideki zayıf rejimi ayakta tutabilmek için dışarıdaki askeri gücünü artırmaktan ve de kullanmaktan kaçınmayacaktır
- d) Sovyetler, BM'yi barışçıl bir düzen sağlama politikası sağlayan araç yerine daha çok kendi çıkar ve gücünü etkinleştirebilecek bir mekanizma olarak görmektedir
- e) Türkiye ve İran gibi doğrudan Sovyet rejimine karşı olan ülkeler Sovyet tehdidi içindeyken, kendisine daha yakın olan Bulgaristan ya da Yugoslavya gibi ülkelerde benzer rejimler inşa etme düşüncesindedir
- f) Sovyetler, ne Hitler Almanya'sı gibi sistemli ne de onun gibi maceracı. Gereksiz riskler almaz ve belirli planlar doğrultusunda hareket etmez. Bu yüzden karşısına sağlam bir güç çıktığında, rasyonel hareket edip geri adım atabilir.
- g) Sovyet propagandası aksine, Sovyet güvenlik gücü o kadar da etkili değil bu nedenle akılcı ve yaratıcı bir anlayışla, Sovyetlerle mücadele aslında çok kolay olacaktır.

Engerman (2004:12)'a göre; Kennan'ın Rusya üzerine yaptığı analizlerin tarihin de ötesine geçmesinin en büyük nedeni, onun Rusya'ya karşı izlemek istediği dış politika yaklaşımı sayesinde gerçekleşti. Kennan 1947'de Politika Planlama Dairesinin başına geçti ve 1949'a kadar da bu görevini devam ettirdi (Bacon, 2010:89). 1947'de Foreign Affairs dergisinde "Bay X" adı altında yazdığı "Sovyet Tutumunun Kaynakları" makalesinde, 1946'ta Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiği uzun telgrafa değinerek, Sovyetler Birliği'nin yayılmacı politikalarının önlenmesi için çevrelenmesi gerektiğini salık vermiştir (Griffiths, Roach ve Salamon, 2011:133). Bu makalesinde ismini kullanmamasının da en büyük nedeni, üstlendiği stratejik görevden dolayıdır. Kennan makalesinin ilk bölümünde; Komünist ideolojinin özellikle tek partili Komünist Parti altında Sovyetlerde hala çok güçlü olduğunu ve Batı kapitalist dünyasına karşı giderek de yükselen bir tehdit oluşturduğunu öncelikle uzun uzun açıklar. Ancak 3. bölümde toplum-yönetim arasındaki ilişkilere dair ilginç tespitlerde bulunur. Kennan (X) (1947)'a göre; Sovyet halkı uzun süren savaşlardan dolayı fiziksel olarak yorgundur ve zalimce diktatörlük altında da yeni maceralar karşı oldukça şüpheli yaklaşacaktır. Kennan, ülkenin hem sınırları açısından güvenlik kaygısı yaşadığını hem de halkın yorgun olduğunu ileri sürerek, bir taraftan tehdit olmasına rağmen iç dinamikleri açısından Sovyetlerin görüldüğü kadar sağlam olmadığını göstermeye çalışırken, diğer taraftan da Sovyetlerin çevrelenmesine yönelik ABD'yi cesaretlendirmeye

çalışır. Kennan (X) (1947)'a göre; ABD-Sovyetler ilişkisi, Amerika'nın hem büyük bir güç olduğunu ispatlama hem de olası bir düzenin yıkılmasını önlemek için önemli bir kıtalar ötesi sorumluluğudur. Walker (2015:46)'a göre, Kennan'ın makalesi Stalin'in Doğu Avrupa'da kukla yönetimler kurmaya başladığı ve Batı'ya doğru düşmanca ve yayılmacı politikalar izlemeye başladığı bir dönemde ortaya çıktı. Sovyetlerin düşmanca ve yayılmacı bir politika izlediğinin en büyük kanıtı, 7 Haziran 1945'te Türkiye'ye iletilen tekliflerdir. Kars ve Ardahan Sovyetlere geri verilecek, Boğazların ortak kontrolü için kara ve deniz üssü verilecek ve de Montreux Sözleşmesi yerine, iki ülke arasında yeni bir anlaşma imzalanacaktı (Ertem, 2009:390).

1950'de Ulusal Güvenlik Konseyi tarafından yayınlanan NSC-68 raporu ile Kennan'ın düşünceleri hayata geçiyordu çünkü raporda dikkat çekici en büyük unsur, Sovyet destekli komünizm ile her nerede olursa olsun mücadele edileceğiydi (Meaney ve Wertheim, 2012:32). Washington'un en büyük dış politikası, artık Komünizmle mücadele oluyordu. Zaten ABD'yi Vietnam bataklığına sürükleyen de bu yaklaşım olacaktı. Özellikle Komünizmin çevrenmesini öncelikli politikası olarak işlemesi, Kennan'ın rapordaki etkisini hissettirmektedir. 1950'de başkan sunulan ve 1951'de onaylanan ulusal güvenlik belgesine (NSC-68) bakıldığında, Kennan'ın uzun telgrafta yazdıklarının izlerini taşıdığı görürüz. Belgede (NSC-68, 1950):

- a) Sovyetlere karşı Batı Avrupa'nın savaş kapasitelerini güçlendirerek, en azından olası bir savaş durumunda ABD bölgeye gelene kadar dengeleyici bir unsuru inşa etmek
- b) Bu amaca yönelik yıllık 13 milyar dolar olan savunma harcamalarını, yıllık 40-50 milyar dolara çıkarmak
- c) ABD'nin tam tersi bir rejimle yönetilen Sovyetlerin etki alanını artırma niyetinde olduğu ve bunun önlenmesi gerektiği
- d) Amerikan yönetimi altındaki demokratik özgürlüğe karşı, Sovyetler totaliter yönetimi altında tam bir kölelik düzeni aramaktadır. Bu yüzden Sovyetler, özgür birey ve toplumlar için bir tehdittir
- e) Barışı korumalıyız ancak düşman Sovyetlere karşı da savaşı göz önünde bulundurarak askeri ve ekonomik açıdan güçlü olmalıyız
- f) Kremlin zayıflıklarının farkında bu sebeple onu rahatsız ve güvensizlik içinde hissettirecek politikalar uygulanmalıdır.

Belge, Amerikan dış politikasında olağanüstü bir değişiklik yaşanacağını da işaretliydi. Artık Komünist ideoloji, bir söylem olarak en üst seviyede tehdit olarak sunulmuştur. 1944-1946 yılları arasında Moskova'da görev yapan ve çevreleme politikasının da mimarı olan Kennan, teoriden çok pratiğe önem vermiştir ancak izlediği politikaları da her zaman gerçekçi ilkeler üzerinden analiz etmiş ve de değerlendirmiştir (Griffiths, Roach ve Salamon, 2011:98). ABD dış politikasının "kanuncu-ahlaksal" yönünün ulusal çıkarlarını engellediğini ileri sürerek, dönemin realist yaklaşımçılarından biri olarak değerlendirilmektedir (Hook ve Spanier, 2014:79). Kennan (2005)'a göre; devletin başlıca görevi temsil ettiği ulusun çıkarlarını korumaktır, bireyselliliğe dayanan ahlaki yönlerini değil. Çıkarları ile kastettiği de, devletin askeri güvenliği, siyasi hayatın bütünlüğü ve toplumun refahıdır (Kennan, 2005). Kennan, ABD'nin en büyük stratejistlerinden birisidir çünkü onun yaklaşımı ABD dış politikasında uzun yıllar boyunca uygulandı.

Çevreleme politikası her ne kadar SSCB'yi ideolojik olarak sert güce dayanan bir yaklaşımla sınırlama hedefinden yola çıksa da aslında ekonomi olarak Batı dünyasının Sovyetlere karşı ayağa kaldırılması yaklaşımının bir tamamlayıcısı olduğu da söylenebilir. 12 Mart 1947'de ilan edilen Truman Doktrini, bir ekonomik kalkındırma reform hareketiydi ve Sovyetlerin çevresinde ekonomik açıdan güçlü bir Avrupa yaratma fikriydi. Ancak SSCB'ye karşı sadece ekonomik reformlarla dengelemenin sağlanamayacağını çok iyi fark eden Kennan, ABD'nin Soğuk Savaş boyunca takip edeceği dış politikanın belirleyicisi olacaktır. Aslında farkında olunmadan, çevrelemenin ilk ayağını oluşturan Truman Doktrini'nden de kısaca bahsetmekte yarar var.

Truman Doktrini daha çok Sovyet tehdidi altında olan Avrupa ülkelerine yönelik yardımları kapsıyordu. Truman Doktrini yaklaşımının hayata geçmesi Marshall Planı ile olmuştur. Amaç, iki dünya savaşı sonrasında ekonomik ve askeri açıdan çöken Avrupa'nın Sovyetlere karşı ayakları üzerinde duran ancak ABD'ye daha da bağımlı hale gelmesini amaçlıyordu. Avrupa'nın ekonomik olarak düşüşü ve güçlü Komünist tehdidi karşısında Başkan Truman ve Dışişleri Bakanı Marshall, Batı'nın restorasyonu için 13 milyar dolarlık bir yardımı onadı (Weissman, 2013). Truman Doktrini Kennan'ın "Foreign Policy" dergisinde ya da "uzun telgraf"ta yazdıklarına aslında benziyordu ancak söylem açısından oldukça farklıydı çünkü Truman Komünist ideoloji ile mücadeleyi evrensel bir boyuta

taşıyordu (Bacon, 2010:67). Kennan, ABD'nin hegemonik gücünü devam ettirilmesi için savaşlarda ekonomileri ve askeri güçleri yok olan Japonya ve Avrupa ülkelerini desteklemesi böylece Sovyetlere karşı çevreleme yükünü paylaşabileceğini savunmuştur (Griffiths, Roach ve Salamon, 2011:142). Bu plan doğrultusunda Türkiye ve Yunanistan da bu yardımlardan faydalanmıştır. O zamanlar çok da demokratik görünmeyen Türkiye ve Yunanistan gibi ülkelere Marshall Planı ile yapılacak olan iktisadi ve askeri yardım, ABD'nin demokrasi itibarına zarar verebilme ihtimali olsa da Sovyet gücünün çevrelenmesi için elzemdi (Hook ve Spanier, 2014:135).

3.1. Çevreleme Politikasına Yönelik Eleştiriler

Çevreleme politikasına yönelik sayısız eleştirel vardır ve ABD'nin Soğuk Savaşta yürüttüğü bu politika hala günümüzde de tartışılmaktadır. Kennan'ın kendisi bile, 1994'te Beyaz Saray'da Senatörlere yaptığı bir konuşmada, çevreleme politikasının aslında yanlış bir strateji olduğunu çünkü çok yönlü düşünülmesi gereken dış politikaya basitleştirici bir yaklaşım kattığını itiraf etti (Meaney ve Wertheim, 2012:29). Kennan'ın çevreleme politikası üzerine "The Struggle for the World, The Coming Defeat of Communism, and Containment or Liberation?" kitap yazar James Burnham, eserinde çevreleme politikasının yeterli olmadığını ve ABD'nin Sovyet kontrolü altında olan bölgeleri demokratikleştirmesi de gerekirdi der (Sempa, 2015). Ayrıca Burnham, Sovyetler gibi tüm totaliter rejimlerin dünya hâkimiyetini amaçladığı için, çevreleme gibi politikaların ancak bir geçiş politikası olacağını ancak asıl olarak liberal dönüşümün gerçekleşmesi gerektiğinin altını çizer (Smant, 1992: 54). Sovyet tehdidine karşı Kennan'ın stratejisini, bazıları çok savunmacı bulurken; başka bir grup da ABD'nin hayati çıkarlarını koruyamayacak kadar geniş buluyordu (Walker, 2015:44). Lippmann'a göre de, Kennan'ın çevreleme politikası ABD'nin hayati çıkarları arasında bir ayrıma gitmediği için doğru değildi (Bacon, 2010:36).

Sovyetler Birliğini çevrelemeye yönelik başlayan çevreleme politikası, artık önü alınmaz bir hal almıştı. Doğu Avrupa kıyılarından başlayan rekabet, Türkiye üzerinden Ortadoğu'ya, Asya üzerinden Çin'e kadar uzanmış ve dahası aşılması oldukça zor olan Kore, Vietnam, Tayvan ve Küba gibi sayısız krizlerinin tam merkezinde kendisini bulmuştu. Ancak salt askeri bir paradigmayla Soğuk Savaş'ın Asya topraklarına genişlemesi ve de Vietnam'a doğrudan yapılan bir saldırı stratejiktir değildir çünkü Komünist ittifakları güçlendirici etkisi oldu (Griffiths, Roach ve Salamon, 2011:135).

Çevreleme politikasının Komünizmle mücadeleye dönüşmesi, ABD'nin gereğinden fazla silahlanmasına ve de dünyanın birçok noktasında savaşmasına neden oldu. Bu da ABD'nin ekonomik ve siyasal olarak da yıpranmasına yol açtı. Ayrıca ABD'nin küresel sistemine hizmet eden düzen kurucu araçların da sorgulamamasına neden oldu. Özellikle Vietnam Savaşı, ABD'nin birçok açıdan itibar kaybetmesine yol çarken, Avrupa ve dünyada savaş ve kapitalizm karşılığında inanılmaz bir artış görülmeye başlandı. Hatta Vietnam bataklığından da kurtulmak için küresel alanda tecrit ettiği Çin'i önce sisteme entegre etmek zorunda kalan ABD, sonra da ekonomik ve dolayısıyla da askeri ve siyasi açıdan yükselmesine dolaylı olarak yol açmış oldu.

4. Genişleyen Çevreleme Politikasının Çin'e Uzmanması

Sovyetlerin ABD'nin uluslararası çıkarlarını iyice tehdit ettiği bir dönemde, ABD, 1971'de Çin ile dolaylı olarak görüşmelerinin başlamış ve 1979'da da resmi diyalogu başlatmıştır. Çin'in IMF, DB ve daha sonrasında da Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) girmesine de onay veren ABD, şimdi kendi elleriyle dirilttiği ejderhanın yükselişini nasıl önleyebileceğini düşünmektedir. Birçok uzman, Çin'in de SSCB gibi çevrelenmesi gerektiğini yoksa Çin'in yakın bir gelecekte hegemon güç olarak ortaya çıkacağını ileri sürmektedir. ABD'nin elinden tutarak ayağa kaldırılan Çin, şimdi Amerikalı yöneticiler ve karar alıcılar tarafından nasıl yeniden diz çöktürülür diye tartışılmaktadır. Mearsheimer (2006:161)'a göre; Soğuk savaş boyunca Sovyetler Birliği'nin egemenliği sınırlamak için mücadele eden ve bunu başaran ABD, şimdi de Çin'in kendisine karşı rakip olarak çıkmasını ve Asya-Pasifik'i kontrol etmesini asla izin vermek istemeyecektir. Ancak artık bu pek de kolay değildir.

Soğuk Savaş Sonrasında askeri güvenliğe dayanan tek taraflı güvenlik anlayışı yerini alçak politikalar olarak bilinen terör, salgın, küresel ısınma, ekonomik krizler, demografik yapıları etkileyen büyük göçler gibi sayısız simetrik olmayan yeni tehditler ortaya çıkmıştır. Artık devletler bazı tehditlerle mücadele etmek için diğer uluslarla da işbirliği halinde olması gerekiyor. Joseph Nye ile Robert Keohane'nin literatüre kazandırdığı "karşılıklı bağımlılık" esasına göre, artık devletler birbirine eskisine nazaran daha fazla bağımlıdır. Demokratik rejimler arttıkça hem ulusal hem de uluslararası yeni kurumlar ortaya çıkmış ve bu da sistemdeki aktör sayısını artırmıştı. Dahası ülkeler güvenliklerini tesis ederken de daha çoğulcu yaklaşımlar geliştirmek zorundadır. Bu bağlamda, ABD'nin günümüzde Çin'i çevrelemesini artık sadece askeri değil diğer parametrelerde de sorgulamak gerekiyor. Bundan dolayı, ABD'nin Çin'i çevrelemesinin mümkün olup olmadığı askeri, siyasi, ekonomik hatta kültürel açıdan da ele alınarak incelenecektir.

4.1. Ekonomik Açından

American Prospect'e konuşan Beyaz Saray Baş Stratejisti Steve Bannon, "Çin ile ekonomik savaş halindeyiz. Çinliler, yaptıklarını söylemekten utanmıyorlar. İki ülkeden biri 25-30 yıl içinde hegemon hale gelecek. Eğer ABD bu yolda tökezlerse hegemon ülke Çin olacak" dedi. (<https://tr.sputniknews.com>). Amerika, Çin ile olan ekonomik rekabetini açık açık dile getirmekten kaçınmıyor. Her ne kadar kendisi Xi'nin ABD ziyareti öncesi işine son verilse de ABD yönetiminin de benzer düşündüğü anlaşılmaktadır. Günümüzde küresel ekonominin yeni çekim gücü Adriyatik'ten Pasifik bölgesine kaymaktadır. Çin de bu bağlamda lokomotif görevini üstelenmiştir. 2009'da ihracatta Almanya'yı geçerek dünyanın en büyük ihracatçısı olmuştur. Yine 2010'da ekonomik büyüklükte Japonya'yı geride bırakarak dünyanın en büyük ikinci ekonomisi olmayı başardı. Çin'in Gayri Saf Milli hâsıla (GDP) 2016'da 11.119 Trilyon Dolar olurken, ABD'nin ise 18.57 Trilyon Dolar gerçekleşti ve iki ülkenin büyüme rakamları da göz önünde bulundurulduğunda; Çin'in yaklaşık 6,7 büyüme rakamları ile 25-30 yıl içinde yakalayacağı öngörülmektedir. (<https://data.worldbank.org/country/china>).

Mao sonrası iktidara gelen Deng Şiapong ile birlikte Çin, Şubat 1978'de başlayan ve 1985'e kadar devam edecek hızlı bir kalkınma sürecine girdi (Saray ve Gökdemir, 2007:665). Dört modernizasyon adını verdiği "tarım, sanayi, bilim, teknoloji ve savunma" programları ile ülkede inanılmaz bir kalkınma reform hareketi başlattı. Ülke ekonomisinin yavaş yavaş dışa açılmasını ve devletin özelleştirmeler ile kısmen de olsa küçültülmesini sağlaması, Çin'in büyüme rakamlarını da yukarı çekti. Özellikle Soğuk Savaş'ın bitmesiyle birlikte, Çin 2011'de İMF üyesi olmasıyla serbest piyasada kendisine karşı konulan gümrük vergilerinin kaldırılması fırsatı kullanarak ihracatını daha da artırdı.

Çin, 2015'te kurduğu ve 70'den fazla üyesi bulunan Asya Altyapı Yatırım Bankası ile ABD'nin Soğuk Savaş döneminde uyguladığı Marshall yardımlarına benzer şekilde, başta bölgesindeki ülkeler olmak üzere küresel olarak dünyada altyapı çalışmalarına krediler sağlayarak kendisine bağımlı ekonomiler yaratmaktadır. Diğer taraftan da "Bir Kuşak Bir yol" Projeleri ile hem denizden hem de karadan ticaretini artırmak için ulaşımını kolaylaştıracak, yol, liman ve demiryolu gibi altyapı projelerini üstlenerek kazan-kazan politikası uyguluyor. Böylece ABD'nin veto hakkı olan küresel kredi sistemlerine de bir alternatif yaratmış oluyor. Çin'i çok uzaklarda, Latin Amerika'da Panama kanalına alternatif olarak Nikaragua Kanalı'nı inşa ederken bulabiliyorsunuz. Ancak eski sömürü ülkelerinden yine doğal madenler ve yer altı kaynakları alıp, hala üretemeyen bu ülkelere ürün satması, eski sömürü düzenini de hatırlatmaktadır. Buradaki havuç altyapı ve diğer proje yardımları gözükmemektedir. Çin'i kuşatmak isteyen ABD'nin zaten kendisi Çin'e karşı da finansal açıdan zorluklar yaşıyor ve bu yüzden bölgedeki müttefiklerine de eskisi gibi yardımcı olması hiç kolay değil. Çin en fazla Amerikan tahvilini elinde bulunduran ülkedir. Bu da Çin'e önemli bir ekonomik direnç gücü katmaktadır. ABD ile Çin arasında 600 milyar doları geçen bir ticaret hacmi var ancak 2016'da Çin'e karşı verdiği dış ticaret açığı 347 milyar dolar gerçekleşti ki bu toplam 685 milyarlık dolar ticaret açığının yarsından çok fazlasıdır U.S. (<https://www.census.gov>). Bundan dolayı Trump'ın Trans-Pasifik Ortaklığı (TPP) adındaki serbest ticaret anlaşmasını da 2017'de imzalamaması bile Çin'in bölgede etkisinin artmasına neden olmuştur. Örneğin Filipinler ve Avustralya ile olan ekonomik ve siyasal ilişkilerde artış gözlenmektedir.

ABD'nin bölgedeki müttefikleri de Çin'e giderek ekonomik anlamda bağımlı kalmaya başladılar. Güney Kore ve Tayvan verdikleri ticaret fazlasının yarsını Çin ile olan ticaretlerine borçlular. (<http://atlas.media.mit.edu>). Benzer şekilde ASEAN üyeleri Çin arasında da 345 milyar dolarlık ihracat var. (<http://asean.org/storage>). Çin'e karşı ticaret açıkları verse de Çin'den ithal ettikleri ucuz hammadde sayesinde diğer ülkelerle yaptıkları ticarete ihracat fazlası vermektedirler. Yine Japonya ile arasındaki 300 milyar dolardan fazla olan ticaret hacmi de iki ülkenin askeri anlamda karşı karşıya gelmesini zorlaştırmaktadır. Çin büyüdükçe bölge devletleri de ihracatını artırmakta ve Çin bölgede ekonomik istikrarın lokomotifini olmaktadır. Sürekli ekonomik olarak açık veren ABD'nin de bölgedeki ülkeleri Çin'e karşı ekonomik olarak da desteklemesi zor olduğundan, bölgedeki siyasi ağırlığı da giderek azalmaktadır. Kısaca, ABD'nin Çin'i Soğuk Savaş dönemindeki Sovyetler gibi sınırlaması pek kolay olmayacaktır çünkü ABD ve SSCB arasında hemen hemen pek çok alanda ekonomik bir ilişki yoktu fakat şimdi ABD-Çin arasındaki olası bir ticaretin sonlanması, her iki ülkenin ekonomik de krize girmesine neden olabileceği seviyededir.

4.2. Askeri Açından

Pasifik bölgesi son zamanlarda tam bir ateş çemberine dönüşmüş durumda. Ufak bir kıvılcımın bölgesel hatta dünya savaşına dönüşme riski var. Tayvan Boğazı krizi, Kuzey Kore'nin giderek artan nükleer ve hidrojen başlık taşıyan füze denemeleri ile Çin'in Doğu ve Güney Çin Denizleri üzerinde giderek artan faaliyetleri ABD'yi ve müttefiklerini kaygılandırmaktadır. Çin'in hem Güney Çin Denizi üzerinde inşa ettiği yapay adalardaki uçak pistleri hem de ikinci uçak gemisini de çok yakında kullanıma hazır hale getirecek olması, Çin'in ülke savunmasını kara sınırının da ötesine taşıması anlamına geliyor. Bu Çin'in çevrelemesi stratejisini sekteye uğratan ciddi adımlardır.

Asya Pasifik bölgesi aynı zamanda askeri silahlanma yarışının da en fazla görüldüğü bölgedir. Bu bölgedeki silahlanma oranı 450 milyar dolara ulaşmış ve 2016'daki artış hızı da dünyadaki silahlanma ortalamasının 9 katı kadardır (SIPRI, 2016a:5). Özellikle uzun yıllar askeri savunma bütçesini % 10 civarında artıran Çin, ABD'den sonra dünyanın en büyük ikinci ordusu olmuş durumdadır. Hatta bölgesindeki ülkelerin savunma bütçeleri toplamları Çin'e yetişememektedir. SIPRI 2016 verilerine göre; bir önceki yıla 0.4 artarak 2016'da toplam askeri savunma bütçesi 1686 milyar dolar olurken; Amerika'nın savunma bütçesi bir önceki yıla göre & 4.8 azalarak 611 milyar dolara gerilerken, Çin'in %5.4 artarak 215 milyara dolara ulaştı (SIPRI, 2016b: 2). Bölgedeki diğer ülkelerin savunma bütçeleri ise: Rusya'nın 69,2, Hindistan'ın 55,9, Japonya'nın 46,2, Güney Kore'nin 36,8 ve Avustralya'nın 24,6 milyar dolardır (SIPRI, 2016a: 2). ASEAN üyelerinin askeri harcamaları ise bırakınız Çin'i, Tayvan'ın savunma bütçesiyle bile kıyas edilemeyecek kadar azdır. Ancak ABD'nin hem Japonya ve Filipinler gibi ülkelerdeki donanmaları ile birlikte Pasifik'teki Guam adasıyla birlikte Çin'e karşı bir askeri güç dengesi oluşturmamaktadır. 2017'de de Kuzey Kore krizini neden göstererek Güney Kore'de Bölge Yüksek İrtifa Hava Savunması (THAAD) füze sistemi kurdu. Ancak Çin'in hem yüksek teknolojik savunma silahları olması hem de nükleer güç olması, ABD ve bölgedeki müttefikleri için caydırıcı bir unsurdur. ABD açık ara dünyanın en büyük askeri gücü olsa da Pasifik bölgesindeki gücü Çin'e kıyasla çok da fazla değildir. Çin devasa savunma bütçesiyle bölgenin en güçlü askeri gücü durumundadır. Tarihsel olarak da baktığımızda da; 50'de Kore Savaşı'nda ABD'ye, 1962'de Hindistan'a ve 1979 Vietnam Savaşı'nda da diğer emperyalist güç Sovyetlere açıkça meydan okuyan Çin, şimdi çok daha güçlü olduğu bir dönemde, bölgesindeki olası bir savaş ya da askeri müdahaleden de çok da fazla çekinmeyeceği öngörülmektedir. Ayrıca Çin, ŞİÖ bünyesinde Rusya ve Orta Asya ülkeleri ile geliştirdiği ilişkilerden dolayı, bu bölgelerde bir askeri tehdit algılaması yoktur. Moğolistan, Kuzey Kore, Kamboçya ve Myanmar gibi sınır komşu ülkelerdeki etkisi de kendisine karşı olası bir askeri üs kullanımını mümkün kılmamaktadır. Sonuç olarak, hem Çin hem ABD teknolojik altyapısı güçlü konvansiyonel ve nükleer bir güce sahip olduğundan, olası bir savaş her iki ülkenin de sonunu getirebilir. Bundan dolayı, bölgedeki her adımı Çin tarafından dikkatle izlenen ABD'nin olası bir revizyonist girişimi, Çin tarafından da benzer tepkiyle karşılanırsa her iki ülke için de sonu olmayan bir savaş kaçınılmaz olabilir. Birçok açıdan birbirine göbekten bağlı iki devletin de böylesine bir riski kolay kolay da alamayacağı açıktır.

4.3. Siyasal Açından

ABD'nin Vietnam bataklığına saplanması ve devasa nüfuslu Çin'i daha fazla görmezden gelinemeyeceğine inanılması, ABD-Çin yakınlaşmasını da beraberinde getirdi ve 1979'da karşılıklı resmi ilişkiler başladı. Böylece uluslararası sistem tarafından izole edilmiş olan Çin, yeniden sisteme geri dönü ve BMGK'daki yerini aldı. Ancak uzun yıllardır, ABD ile Çin birbirlerine güvenmiyor fakat Sovyetlere karşı da kazan-kazan şeklinde yazılı olmayan bir uyuşma içerisindeydiler. Çin'in hem bölgesinde artan ekonomik ve askeri güç kapasitesi, buna paralel olarak giderek Çin'in kendi coğrafyasında siyasi ağırlık çekim merkezini olması, ABD için artık bir tehdit olarak görülmektedir. Çin'in BMGK'da veto hakkının olması ve uluslararası birçok kurum ve örgütlerdeki aktif üyeliği de bu durumu pekiştirmektedir. Özellikle Çin'in üyesi olmadığı halde ASEAN örgütündeki bazı üye ülkelerle artan ekonomik ve siyasal ilişkileri, örgütün kendisine yönelik kararlar almasını da engellemektedir. Örneğin 2017'de Filipinler'in başkenti Manila'da düzenlenen ASEAN Dışişleri Bakanları Zirvesi sonuç bildirgesinde, Filipinler ve Kamboçya'nın itirazları ile Çin'in Kuzey Kore ve Güney Çin Denizi üzerindeki politikalarına yönelik eleştiriler üzerinde anlaşılmasını yüzünden geç yayınlandığı belirtildi. (<http://www.yenisafak.com>).

Ayrıca Çin'in savaş karşıtı barışçıl kalkınma söylemi ile hegemon olmak gibi bir derdi olmadığını her platformda açıkça belirtmesi, siyasal imajına olumlu yansımaktadır. Sorunların askeri değil diplomasi yoluyla çözülmesini gerektiğini her fırsatta ilan etmekte. Bu bağlamda, Kuzey Kore krizi çözümüne yönelik başlatılan "Altılı Görüşmeler'e (Six Party Talks)" temelinde barış görüşmelerinin devam edebileceğini belirterek diplomasiye açık kapı bırakmaktadır. Son zamanlarda Çin, hem bölgesinde hem de uluslararası arenada sözü dinlenen ve ne diyeceği merak edilen saygın bir ülke konumuna yükseldi. Her ne kadar dünyadaki çeşitli bölgesel sorunlara müdahil olmaktan kaçınsa da zaman zaman BMGK'daki veto hakkını kullanarak da bölgesi dışında da güçlü bir devlet olduğu mesajını vermektedir.

4.4. Kültürel ve Teknolojik Açından

Askeri, ekonomik ve siyasal açıdan yükselen Çin, teknolojik ve kültürel alanlarda da ABD'nin rekabet etmekte zorlanmaya başladığı bir ülke konumuna gelmektedir. Dünya genelinde her yıl 120 milyon Çinli turist yaklaşık 300 milyar dolar para harcıyor ki bu da küresel turizm harcamalarının 1/5'i kadar. (<http://www.turkiyeaktuel.com>). Özellikle Çinli turistlerin çoğunun Japonya, Güney Kore gibi çevre ülkeleri ziyaret etmesi, bu ülkelerin bu pastadan sürekli faydalanması Çin ile siyasal iyi ilişkilerini iyi tutmasına bağlıdır. Türkiye'de de beş adet olan Konfüçyüs Enstitüleri ile Çin, dünyanın her yerinde dilini, kültürünü ve de eğitimini dünyaya yaymak istemektedir. Böylece

kendisine karşı oluşabilecek ABD merkezli küresel propagandaların da önüne geçmeyi hedeflemektedir. Bunun için de ayrıca medya yolunu da kullanmaktadır. Yerel dillerde yayın yapan China Xinhua News ve China Radio International gibi medya yolları ile de dünyaya ulaşmaktadır.

Teknoloji alanında Çin, giderek daha kaliteli ürünler piyasaya sürerek hem kendi hem de diğer ülkelerdeki piyasasını genişletmektedir. I-Phone'nun 2016'daki Çin'deki satışları bir önceki yıla göre % 5 düşerek, Samsung ve Huawei'den sonra piyasada üçünü sıraya geriledi. (<https://www.theguardian.com>). Özellikle Çin markası Huawei'nin Çin'deki satışlarda iphone'u geçmesi, Çin'in teknolojik ürünlerdeki ihracat imajına katkıda bulunabilir. Çin, robotlaşmada da 2016'da bir önceki yıla göre % 27 artış göstererek, dünyada en hızlı robotlaşan ülke konumuna yükseldi ancak bu alanda hala Güney Kore gibi ülkelerin çok gerisindedir. (<https://www.donanimhaber.com>). Enerji ithalatçısı olan Çin, yenilebilir enerji kaynaklarında da yatırımlar yaparak, ABD tekelindeki enerji piyasasına bağımlı olmaktan kurtulmaya çalışmaktadır. Amerika'da enerji sektöründe 260 Bin kişi çalışırken bu sayı Çin'de 2,5 milyona ulaşmış durumda ve Çin hem giderek kömüre bağımlı sanayisini her yıl azaltmayı hem de 2030'a kadar tükettiği enerjinin %20'sini yenilebilir kaynaklardan sağlamayı hedeflemektedir (Pham ve Rivers, 2017: <http://money.cnn.com>).

5. Sonuç

Soğuk Savaş sonrasında meydana gelen 11 Eylül Olayları da şunu bir kez daha gösterdi ki artık bu yeni dönemde tehlikelerin ne zaman, nereden ve ne şekilde biz bulacağını öngörmemiz çok zor. Simetrik olmayan tehditlere yönelik devletlerin geliştirdikleri güvenlik politikaları da artık çoğulcu olmak zorundadır. Benzer şekilde, bir devletin diğer bir devlete karşı izleyeceği çevreleme gibi politikalar da artık çoğulcu şekilde ele alınmayı zorunlu kılıyor. Soğuk Savaş dönemindeki gibi salt askeri güce dayalı bir çevreleme politikasını günümüzde uygulayabilmek imkânsızdır. Bu nedenle bu çalışmada, Çin'in askeri, iktisadi, siyasi ve hatta kültürel ve teknolojik alanlardaki gücü ele alınarak çevrelenmesinin mümkün olup olmadığı birçok açıdan açıkça ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Soğuk Savaş dönemindeki gibi ABD'ye karşı potansiyel bir güç olarak Çin'in yükselişi, çevreleme politikalarını yeniden gündeme taşımaktadır. Barack Obama, 2012'de Asya-Pasifik bölgesini yeni pivot alanı ilan etti. Bu politikanın bir gereği olarak bir taraftan Tayvan, Güney Kore, Japonya, Filipinler'deki üslerini askeri açıdan güçlendirmeye çalıştı ve diğer taraftan da Hindistan, Vietnam, Endonezya gibi diğer önemli ülkelerle olan askeri ve iktisadi ilişkilerini de güçlendirmeye gitti. Orta Asya'daki nüfuzunu özellikle Çin ve Rusya'ya kaptıran ABD, en azından okyanus kıyısında Çin'i sınırlayarak daha da güçlenmesine engel olmak istemektedir. Ancak hem ABD hem de Çin artık birbirini işgal edemeyecek potansiyeller ulaştılar. Yangtze nehri şeklinden kendisine "ejderha" denilen Çin artık derin uykusundan uyanmıştır. Çin hemen hemen her açıdan artık dünyada iki numaralı süper güçken bölgesinde de en güçlü devlettir. Dahası ABD'nin Çin'i çevrelemesi için bölgedeki müttefiklerine ihtiyacı vardır ancak Japonya, Tayvan ve ASEAN ülkeleri Çin'e ekonomik açıdan o kadar bağımlı hale geldiler ki ABD'nin bölgede Çin'e yönelik politikalar geliştirmesi artık çok da kolay değildir.

Sonuç olarak, ABD'nin SS döneminde Sovyetleri salt askeri güvenlik yaklaşımıyla çevrelediği gibi günümüzde Çin'i çevrelemesi artık mümkün değildir. Çin mevcut sistemden faydalanarak askeri, ekonomik, siyasi ve kültürel açıdan hem bölgesinde hem de dünyada gücünü sürekli artırmaktadır. Uluslararası sistemde değişen parametrelerden dolayı, Çin'in sistemin dışına itilmesi de imkânsızdır. Kısaca, her ne kadar Çin hala ABD'ye nazaran hemen hemen tüm bahsedilen alanlarda zayıf olsa da, özellikle kendi bölgesinde en az ABD kadar güçlü olduğunu söylenebilir. Hal böyle olunca da her iki ülke de karşılıklı olarak ihtiyatlı politikalar geliştirmeye devam etmektedirler. Tüm bu bilgiler ışığında, Çin'in mevcut şartlar altında bir zamanlar SSCB'ye karşı uygulandığı gibi çevrelenmesi öngörülmemektedir.

Kaynakça

Arı, T. (2011). *Uluslararası ilişkiler teorileri: Çatışma, hegemonya, işbirliği*. Bursa: MKM Yayıncılık.

Apple's annual profits fall for first time in 15 years as iPhone sales decline. Erişim Tarihi: 11.09.2017, <https://www.theguardian.com/technology/2016/oct/25/apple-profits-sales-decline-2016-iphone-7>

ASEAN. Erişim Tarihi: 21.05.2017, http://asean.org/storage/2016/11/Table24_as-of-6-dec-2016.pdf

ASEAN'da çatlak: Bildiri yayınlamadı. Erişim Tarihi: 10.08.2017, <http://www.yenisafak.com/dunya/aseanda-catlak-bildiri-yayinlamadi-2773964>

Balcı, A., & Kardaş, T. (2014). Realizm. (İçinde) A. Balcı ve Ş. Kardaş (ed.), *Uluslararası İlişkilere Giriş* (ss. 119-133). İstanbul: Küre yayınları.

- Bacon, L. M. J. (2010). George F. Kennan's Strategy of Containment: an Assessment of Kennan's Coherence and Consistency. Department of American and Canadian Studies The University of Birmingham. *Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi*.
- Beyaz Saray Baş Stratejisti: Çin ile ekonomik savaş halindeyiz. Erişim Tarihi: 18.08.2017, <https://tr.sputniknews.com/karikatur/201708171029743610-cin-abd-ekonomik-savas-bannon/>
- Çin üretimde robotlaşma konusunda rekora koşuyor. Erişim Tarihi: 01.09.2017, <https://www.donanimhaber.com/diger-bilim-ve-%20teknoloji/haberleri/Cin-uretimde-robotlasma-konusunda-rekora-kosuyor.htm>
- Çin'den Modern İpek Yolu'na 79 milyar dolar. Erişim Tarihi: 14.06.2017, <http://www.businessht.com.tr/ekonomi/haber/1494528-cinden-modern-ipek-yoluna-79-milyar-dolar>
- Engerman, C. D. (2004). George F. Kennan The Scholar. (İçinde) Dresen, F. J. (ed.) *Reflections on George F. Kennan: Scholar and Policymaker* (ss. 5-19). Washington: Woodrow Wilson International Center for Scholars,
- Ertem, B. (2009). Türkiye-ABD İlişkilerinde Truman Doktrini ve Marshall Planı. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 (21), 377-397.
- Ersoy, E. (2014). Realizm. (İçinde) R. Gözen (ed.). *Uluslararası İlişkiler Teorileri* (ss. 159-186). İstanbul: İletişim Yayınları.
- GDP Growth Annual. Erişim Tarihi: 10.09.2017, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2016&start=2001>
- Griffiths, M., Roach, S. C., & Salamon, M. S. (2011). *Uluslararası İlişkilerde temel Düşünürler ve Teoriler*. (Çev. CESRAN). Ankara: Nobel.
- Hedef 120 Milyon Çinli Turist. Erişim Tarihi: 27.07.2017, <http://www.turkiyeaktuel.com/hedef-cinli-turist/>
- Hook, W. S., & Spanier, J. (2014). *Amerikan dış politikası: İkinci Dünya Savaşı'ndan günümüze*. (Çev. Ö. Z. Tanırlı). İstanbul: İnkilap Kitapevi.
- Jervis, R. (1994). Cooperation Under The Security Dilemma. (İçinde) Phil W., Donald G., Donald. M. ve Jay S. M. (ed.). *Classical readings of International Relations* (ss. 195-202). California: Wadsworth Publishing Company.
- Kennan, G. F. (2005). *Morality and Foreign Policy*. Kenneth M. J. ve Elizabeth P. F. (ed.) Washington: United States of Peace.
- Lebow, R. N. (2016). Klasik realizm. (İçinde) Tim D., Milja K. ve Steve S. (ed.) *Uluslararası İlişkiler Teorileri*. (Çev. Ö. Keleşçi). (ss. 64-86). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Kültür Yayınları.
- Matlock, J. F. (2004). George F. Kennan The Policymaker. (İçinde) Dresen, F. J. (ed.). *Reflections on George F. Kennan: Scholar and Policymaker* (ss. 19-33). Washington: Woodrow Wilson International Center for Scholars, 19-33.
- Meaney, T., & Wertheim, S. (2012). The Nation. 4 (22), 27-32.
- Mearsheimer, J. J. (2006). China's Unpeaceful Rise. *Current History*; 105, 690; *Research Library*, 160-162.
- NSC. (1950). *A Report to the National Security Council - NSC 68"*, *President's Secretary's File, Truman Papers*.
- OEC, South Korea. Erişim Tarihi: 18.08.2017, <http://atlas.media.mit.edu/en/profile/country/kor/>
- Pham, S., & Rivers, M. (2017). China is crushing the U.S. in renewable energy. Erişim Tarihi: 21.08.2017, <http://money.cnn.com/2017/07/18/technology/china-us-clean-energy-solar-farm/index.html>
- Sandıklı, A., & Emeklier, B. (2012). Güvenlik yaklaşımlarında değişim ve dönüşüm. (İçinde) Atilla S. (ed.), *Teoriler ışığında güvenlik, savaş, barış ve çatışma çözümleri* (ss.3-68). İstanbul: Bilgesam yayınları.
- Saray, M. O., & Gökdemir, L. (2007). Çin Ekonomisinin Büyüme Aşamaları (1978-2005). *Journal of Yasar University*, 2(7), 681-686.

- Sempa, F. P. (2015). *After Inchon: Containment or Liberation?* Erişim Tarihi: 18.05.2016, <http://thediplomat.com/2015/09/after-inchon-containment-or-liberation/>
- SIPRI. (2016a). The SIPRI Yearbook 2016 Report. *Stockholm International Peace Research Institute*, ss. 1-27.
- SIPRI. (2016b). SIPRI Fact Sheet. Trends in International Arms Transfers 2015. *Stockholm International Peace Research Institute*, ss. 1-8.
- Smant, K. J. (1992). *How great the triumph: James Burnham Anticomunism and the conservative movement*. Maryland: University Press of America.
- Telatar, G. (2012). Barack Obama'nın dış politikasında demokrasinin yayılması misyonu. *Alternatif Politika*, 4(1), 54-83.
- Telegram. (1946). George Kennan to George Marshall ["Long Telegram"], February 22, 1946. *Harry S. Truman Administration File, Elsey Papers*.
- Thompson, K. W. (1994). *Fathers of International Thought: The Legacy of Political Theory*. London: Louisiana State University Press.
- Tuğtan, M. A. (2014). Güç, Anarşi ve Realizm. (İçinde) E. Balta (ed.) *Küresel Siyasete Giriş: Uluslararası İlişkilerde Kavramlar, Teoriler, Süreçler* (ss. 111-128). İstanbul: İletişim.
- U.S. trade in goods with China. Erişim Tarihi: 10.09.2017, <https://www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html#2012X> (Kennan) (1947). The Sources of Soviet Conduct. *Foreign Policy an American Quarterley Review*, Vol:25, No:4, 566-583.
- Walker, C. (2015). *The New containment Undermining Democracy*. *World Affairs*, May/June ss. 42-52.
- Weissman, A. D. (2013). Pivotal Politics—The Marshall Plan: A Turning Point in Foreign Aid and the Struggle for Democracy. *The History Teacher Volume 47 Number 1*, 111-130.